

Tilsynsførende dyrlæge i naturpleje
Den danske Dyrlægeforening 8. november 2022
v/ Dyrlæge Randi Worm

Vurdering af dyr i naturpleje

- Gennemgang af dyrene – alle skal ses
- System så alle emner berøres
- Samspil mellem dyrearter
- Hvilken årstid

Dilemma

Tilsyn en gang årligt – hvornår?

Februar med tilskudsfodring

September lige før sortering

Miljøobservationer

Mulighed for tørt leje/læ/skygge	Tørt leje til stede: Ja [] Nej [] Beskriv forhold: Læ/skygge Ja [] Nej [] Beskriv forhold:
Adgang til rent drikkevand	Ja [] Nej [] Beskriv forhold:
Påvirkning fra mennesker/frihed til bevægelse	Kan dyrene bevæge sig frit rundt på arealet: Ja [] Nej [] Beskriv forhold: Kan passende områder til fødeindtag/ophold/hvile benyttes uden påvirkning: Ja [] Nej [] Beskriv forhold: Benyttes alle dele af området af dyrene til ophold/græsning/hvile etc.: Ja [] Nej [] Hvis nej, beskriv forhold: Frygt (hunde, ulve, guldsjaka):
Fødegrundlag	Vurderes fødegrundlaget tilstrækkeligt: Ja [] Nej [] Tildeles der vitaminer/mineraler: Ja [] Nej [] Beskriv forhold:

Adfærd – hyrden fortæller

Indslusning af yngre gruppe tog 1½ måned før de færdedes som én gruppe

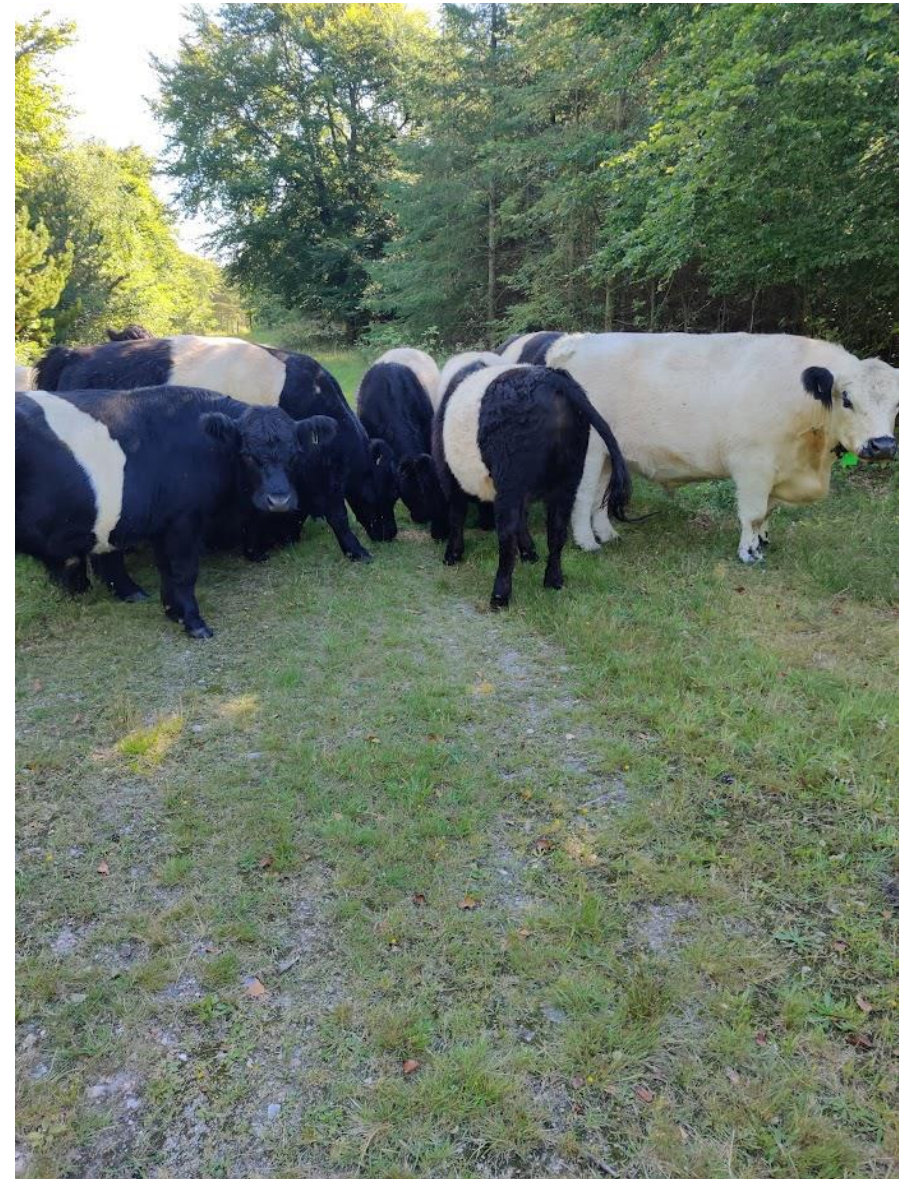
Hvem er førerdyr – deler de op i hverdagen?

Hvor hviler de?

Hvor græsser de mest?

Drikkevand?

Hvordan reagerer de på mennesker og hunde?

Hvad ser jeg på i den samlede gruppe

Lokkemad? Dyr kender forskel på mennesker

Generelt indtryk – Huld på enkeltdyr – Vurdering af hungergruppe – hårlag – stilling – bentøj – alment udtryk – nysgerrighed

	<u>Normal</u>	<u>Opmærksomhed</u>	<u>Alarm</u>	
ADFÆRD	Er med i flokken. Opmærksom på observator. Står med lige ryg. Hoved ligefrem Samlet flok med god dynamik	Nedsat aktivitet Evt. krum ryg Ser på observatør Hoved sænket under ryglinje	Isolerer sig fra flokken Nedsat aktivitet Krum ryg Uopmærksom observatør Hoved sænket under skulder	
FLOKDYNAMIK				
BEVÆGELSE	<u>Kraftfulde bevægelser</u>	<u>Knap så kraftfulde bevægelser</u>	<u>Langsomme, uregelmæssige bevægelser</u>	
HULD	<u>Godt (Karakter 3)</u> Tværtappe og hoftehjørner utydelige/væk Fedtlag ved halerod Lår udfyldte mod midten Bækkenben udvisket Doglap bred ved krop	<u>Mager (Karakter 2)</u> Tværtappe og hoftehjørner kan ses. Enderne af tappene er afrundede Lår ikke udfyldt Doglap smal ved krop	<u>Afmagret (Karakter 1)</u> Tværtappe og hoftehjørner ses tydeligt Enderne af tværtappe er skarpe Lår indfaldne Doglap kun hudfold	

Enkeltdyrs obseravationer

DYR:CHR	Alder/køn	ADFÆRD	HULD God-Mager- Afmagret	VOMFYLDE Normal-Nedsat-Tom	HOVED-HALE Bemærkning	LEMMER Bemærkning	HÅR Bemærkning	Andre detaljer
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								

*Husk kikkert – lettere at aflæse
numre 😊*

Gode råd i folde med græssende dyr

- Giv dyrene tid til at reagere. Ofte vil de flytte sig væk fra dig, hvis der er plads til det.
- Læg mærke til, om der er kalve, som bliver afskåret fra de voksne dyr. Undgå at gå imellem ko og kalv.
- Hvis dyrene er urolige, så hold afstand. Der kan være andet i området, som har forstyrret dem.
- Hold altid din hund på sikker afstand af dyrene. Hold den i snor og før den væk, hvis den gør ad dyrene.
- Vend dig med siden til, hvis du vil berolige dyret.
- Gå/stå med front mod dyret, hvis du vil signalere, at du har brug for mere plads imellem jer.

Denne pjece informerer generelt om dyr, der er sat på græs i offentligt tilgængelige naturarealer.

Dyrene lever på arealerne, som vi mennesker gæster. Vis derfor hensyn til både de fritlevende arter og de dyr, der sættes på græs.

Når du færdes i en dyrefold med græssende dyr, bør du holde dig orienteret om udgangene fra folden. Tag venligst alt medbragt med dig, når du forlader folden.

Pjecen er udarbejdet i projektet "Græsning og friluftsliv" ved Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning (IGN) på Københavns Universitet

I et samarbejde mellem

Læs kvæget rigtigt i marken

Giv dig tid, når du møder de græssende dyr, så undgår både du og dyrene misforståelser og frygt. Selv på afstand kan mødet med dyrene give dig store oplevelser at tage med hjem.

Som besøgende i områder med græssende dyr træder vi ind på dyrenes hjemmebane, og vi skal derfor respektere deres naturlige adfærd.

Dyrene går i landskabet for at skabe mangfoldig vegetation og levesteder for en masse andre arter. De kan være nysgerrige, men for det meste vil de bare gerne passe sig selv.

Mød de græssende dyr roligt. Gør dit bedste for at forstå dyrenes kropssprog og vær opmærksom på dit eget kropssprog.

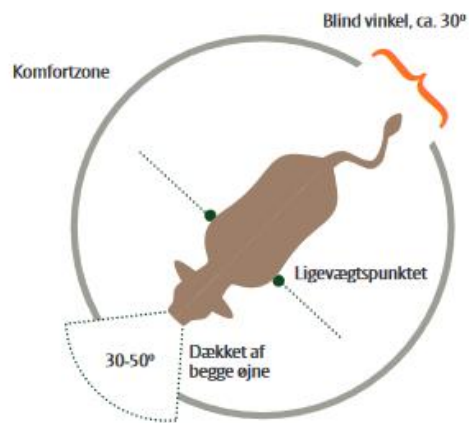
Du må aldrig fodre dyrene eller opskræmme dem med vilje. Det kan give dem erfaringer med mennesker, som sidenhen kan skabe problemer for andre gæster i området.

Komfortzonen holdes fri

Heste og kvæg vil forsøge at holde dig ude af deres komfortzone ved at bevæge sig væk fra dig. Komfortzonens størrelse varierer meget og afhænger af, om dyret er opskræmt eller mere roligt.

Din placering i forhold til "Ligevægtpunktet" ved skulderen har betydning for, hvilken rute koen vil vælge for at øge sin afstand til dig.

I "Den blinde vinkel" bag dyret vil det ikke kunne se dig. Det kan betyde, at du kommer til at opskræmme dyret, hvis du bevæger dig frem mod det inden for denne vinkel.

Dit kropssprog signalerer til dyrene

Din position sender signaler til dyret, uanset om du tænker over det eller ikke.

Gå altid i roligt tempo, hvis der er dyr i nærheden.

Dyrene har en naturlig komfortzone – og det har vi mennesker også

Når vi bevæger os mellem hinanden, vil vi naturligt holde lidt afstand imellem os. På samme måde forsøger dyrene at holde en vis afstand til mennesker, der kommer i nærheden af dem.

Hvis dyrene sætter i løb, bør du undgå at følge efter dem. Lad dem komme på afstand, indtil de igen falder til ro.

Hvis du derimod synes, at der er dyr, som kommer for tæt på dig, må du gerne "fylde" noget mere, fx ved at vifte med armene og gå et par skridt hen imod dem. Det vil ofte være nok til, at de trækker sig tilbage.

Men vær opmærksom: Hvis dyret er urolig, brøler, fnyser eller bukker eller kaster med hovedet, har den måske en unge gemt i nærheden, og vil have dig på sikker afstand af den.

Sådan læser du kvæget

Se på den måde, dyret holder sit hoved.

NEUTRAL

VELTILPAS

YDMYG/
NYSGERRIG

PÅ VAGT/
KLAR TIL FLUGT

LET
ADVARENDE

KRAFTIGT
ADVARENDE

Velas opdeling

Godt (Karakter 3)

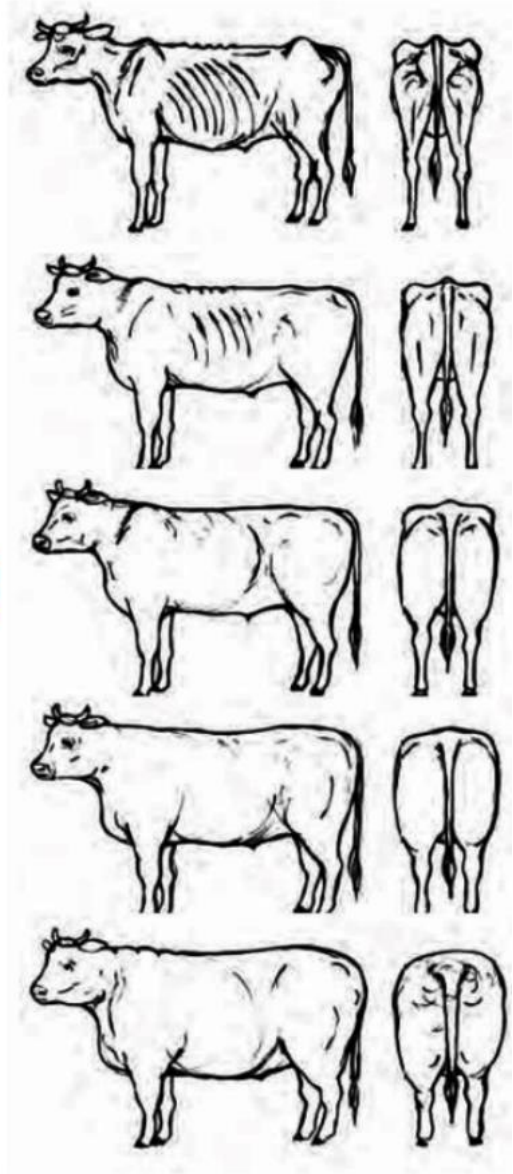
Tværtappe
utydelige/væk
Fetlag ved
halerod
Bækkenben kan
mærkes/ses

Mager (Karakter 2)

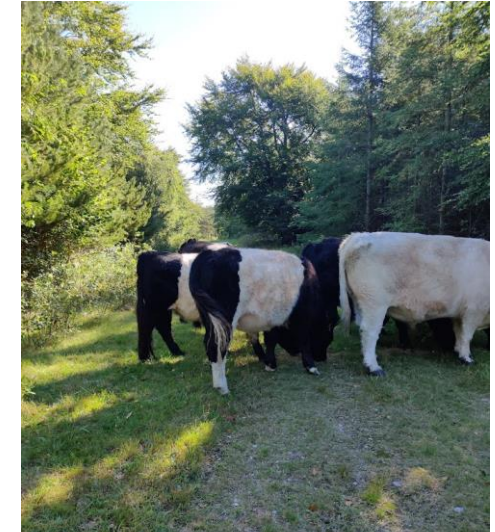
Tværtappe kan
ses.
Enderne af
tappene er
afrundede

Afmagret (Karakter 1)

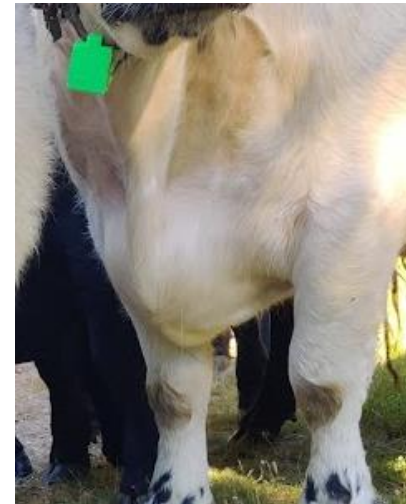
Tværtappe ses tydeligt
Enderne af tværtappe er
skarpe

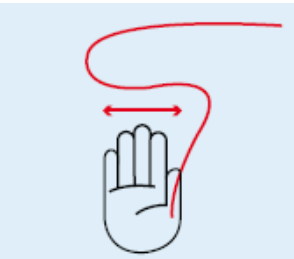

Vi skal
øve os!

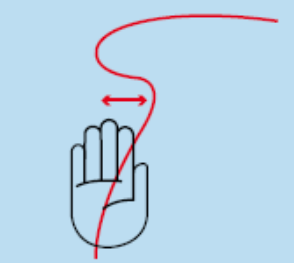

Doglappen kan også noget
- men jeg mangler flere billeder.....

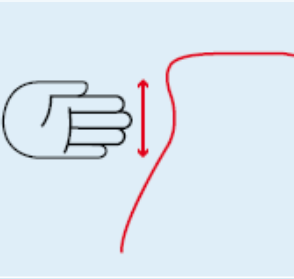

Dyret har ikke ædt , vommen er tæt på tom

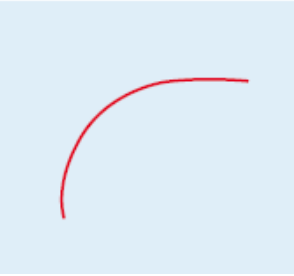
Dyret har vomindhold, men æder ikke fuld ration. Fødegrundlag? Skavanker?

Dyret æder det forventede.

Dyret æder

Dyret æder mere end tilstrækkeligt, måske højdrægtigt dyr,
Dyr, der æder meget groft foder, kan være uden at det dækker behovet

Vomfylde er et godt hjælpemiddel til at se forskelle i flokken

Vomfylde er indikator for hvordan f.eks. et halt dyr klarer sig

Naturlig fravænning

KO fravænnede sidste års kalv mindst 2 mdr. før, den nye ankom

Selektion for adfærd? Eller fødemangel?

Denne ko har kalven fra sidste år også
Har den ikke haft kræfter til fravænning?

Vinterfodring

Huldet skal være godt – mindst 3

Tæt tyk pels – men afhænger af læ og ly muligheder

Grovfoder giver varme

Tab i sidste tredjedel af drægtighed – epigenetiske ændringer

Fødegrundlag i dag og den næste måned

- Naturpleje tager kvælstof fra jorden og området ændrer sig derfor
- Dyrenes genetik
- Antal dyr
- Vækst
- Biodiversitet
- Væn dyrene til flere planter – f.eks. Skræpper, japansk pileurt, gyvel,
- Bemærk det, de ikke æder: mosebunke,
- (siv har brug for konkurrence af langt græs)

Føde vurdering

- Arealerne består ofte af varieret bevoksning med græsser, urter og blade. Beskrivelse af fødemængde kan være vanskelig, men prøv:
 - Græs under 10 cm på ...% af arealet
 - Græs og urter nedbidt i....% af arealet, dog blade og småtræer
 - Ingen føde tilgængeligt
- Fødeoptag ændres, når førstevalget af føde er begrænset (fx glansbladet hæg, gyvel, brombær, ...)
- Gå væk fra hvilested eller der hvor dyrene er – måske 3-400 m, da det giver større indblik i fødegrundlaget.

Mineraler

- Ugødede områder mangler generelt i Jylland selen, kobolt og kobber
- Tildeling af mineraler – men det afhænger af om de tager af dem
- Monitorering af dyr, der tages ud og slagtes/aflives – leverprøver

Hvordan gives der den bedste adgang?

Parasitter

- Leverikter og lungeorm – skal håndteres
- Løbetarmorm – som regel ved overgræsning eller for tidlig fravænning af kalve

På sneglejagt med tesi og pH-papir

Valg ormemedler er også et naturplejeproblem
Behandling primært udenfor arealet eller med midler der virker i kort tid/smalspektret

Hvordan vælger jeg ormemedler

Drug	Age of fluke in weeks													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Oxyclozanide	[Grey shaded area]									50-70%		80-99%		
Albendazole	[Grey shaded area]									50-70%		80-99%		
Clorsulon (Inj)	[Grey shaded area]									50-70%		80-99%		
Nitroxylin	[Grey shaded area]						50-90%			91-99%				
Closantel	[Grey shaded area]						50-90%			91-99%				
Triclabendazole		90-99%		99-100%										

Figure 4; Adapted from: Fairweather, I and Boray, JC (1999) Mechanisms of fasciolicide action and drug resistance in Fasciola hepatica. Chapter 7 In Fasciolosis, Ed JP Dalton. CAB International. pp 225-276 Early immature: 1-5 weeks; Late immature: 6-9 weeks; Adult: >9 weeks Ref: VICH Guideline 12, Efficacy of anthelmintics: specific recommendations for bovines. EMEA, 1999

Brug af Ivermectiner giver

- Belastning af naturen – virker længe
- Hurtig udvikling af ormemeddelresistens

Vi mangler god opskrift på brydning af smitte med lungeorm

Tribex, når der er unge larvestadier

Closamectin et par måneder efter flytning fra naturpleje

Valbazen 3-4 mdr. efter flytning fra naturpleje

I Storbritannien har de store problemer.....

Håndtering af dyr – eller skyd?

- Mobile fangefolde med behandlingsenhed

Dilemmaer

1. En flok Galloway står i en sø og græsser
Større område med tørt leje og mere end 10 cm græs
2. En ko i marts måned med lavt huld og hungergruppe næsten udfyldt
Efter vintermåneder og den vil tage på såfremt føden tilstrækkelig og af god kvalitet
3. En ko med ok huld – hungergruppe med ½-1 hånds bredde indfalden
Bekymrende fordi den ikke får nok at æde. Opsyn dagligt for at sikre, det vender – ellers fodring eller hjemtagning. Tidshorisont 1-2 dage før indgriben
4. En lille kalv ligger helt alene gemt i siv
Se efter koen. Den er i nærheden og pas på ikke at komme mellem ko og kalv

Tak for i dag

Tlf 21461955

randi@kvaegdyrlaegerne.dk